

मधमाश्या उठाव का करतात ?

मधमाश्यांचा उठाव म्हणजे एका वसाहतीचे विभाजन होऊन त्यांच्या दोन वसाहती तयार होणे. ज्याप्रमाणे प्रसंगोपात घरामध्ये मुलांची भांडणे होऊन ती वेगळी होतात, त्याप्रमाणेच मधमाश्यांच्या वसाहतीमध्ये विभाजन होण्यासाठी उठाव होतो. अर्थात मधमाश्यांच्या वसाहतीच्या होणाऱ्या विभाजनामध्ये माणसांपेक्षा फार फरक आहे. खरं तर मधमाश्या जगामध्ये सर्वात जास्त सामुदायिक पद्धतीने राहणारा जीव आहे. १ राणीमाशी, २०० ते ४०० नर माश्या आणि २० ते ५० हजारांपर्यंत कामकरी माश्या एकत्र राहतात. प्रत्येक मधमाशीची श्रमविभागणी आणि कार्यपद्धती खरोखरच वाखाणण्यासारखी असून त्याचे मानवाने अनुकरण केले तर निश्चितच फायदा होईल. कामकरी माश्या, नर माश्या तसेच राणीमाशी त्यांच्या शरीरातून एक प्रकारचा गंध स्रवतात; याद्वारे मधमाश्यांमध्ये काम करण्याची संगती योग्य पद्धतीने सुरू राहते.

कामकरी मधमाश्या निसर्गातून मोठ्या प्रमाणात परागकण, मध गोळा करून आणून आपल्या वसाहतीमध्ये साठवितात. या साठ्यानुसार मधमाश्यांची संख्या वाढते. मधमाशी कितीही दूर गेली तरी ती आपल्याच वसाहतीमध्ये येते. ती दुसऱ्या वसाहतीमध्ये गेली तर तिची हत्या केली जाते. मधमाशीच्या वसाहतीमध्ये हजारो मधमाश्यांना एकत्र ठेवण्यासाठी सर्वात महत्वाचा घटक असतो तो म्हणजे त्या वसाहतीमधील राणीमाशीने सोडलेला गंध. या गंधामुळेच सर्व मधमाश्या आपल्या वसाहतीमध्ये चांगल्या प्रकारे राहतात. परंतु ज्यावेळी वसाहतीमध्ये मधमाश्यांची संख्या जास्त प्रमाणात वाढते त्यावेळी काही मधमाश्यांपर्यंत राणीमाशीचा गंध पोहोचू शकत नाही; अशा वेळी या कामकरी माश्या आपल्या वसाहतीमध्ये राणीमाशी नाही, असा विचार करून राणीमाशीचा सेल तयार करतात. ज्यावेळी वसाहतीमध्ये राणीमाशीचे जास्त सेल तयार होताना दिसतात. अशा वेळी मधमाश्या उठाव करणार असे समजावे. अशा वेळी मधमाश्यांच्या वसाहतीचे विभाजन केले नाही तर राणीमाशी इतर कामकरी माश्यांना आपल्यासोबत घेऊन वसाहत सोडते. वसाहत सोडताना कामकरी माश्या जेवढा शक्य असेल तेवढा मध पिऊन

आपल्या शरीरात साठवतात. राणीमाशी आणि तिच्याभोवती घोंगावणाऱ्या कामकरी माश्या अशा प्रकारचा माश्यांचा थवा आपल्याला अनेकदा पहायला मिळतो. या माश्यांना कोणी डिवचले नाही तर त्या काहीच करत नाहीत मात्र त्यांना भीती वाटेल असे कृत्य केले तर नक्कीच एकत्रित हल्ला करतात. अनेकदा झाडांच्या फांदीवर माश्यांचा जाड घोळका बसलेला दिसतो आणि काही कालावधीनंतर तो तेथून निघून जातो. याचे मुख्य कारण म्हणजे राणीमाशी मोठी असते, तिला जास्त प्रवास करण्याची सवय नसते तसेच तिचे संरक्षण करण्याची जबाबदारी कामकरी माश्यांवर असते. त्यामुळे वसाहत सोडल्यानंतर काही अंतरावर त्या थांबतात आणि राणीमाशीच्या सभोवताली मोठ्या प्रमाणात गर्दी करून तिचे रक्षण करतात.

काही कामकरी माश्या त्यांना जेथे घर बांधणे सुरक्षित वाटते, अशा प्रकारची जागा शोधतात. त्यांना सर्वेक्षण करणाऱ्या कामकरी माश्या म्हणतात. त्या खाद्य, पाणी आणि योग्य वातावरण असलेली जागा शोधतात. जागा शोधल्यानंतर त्या परत जेथे तात्पुरता थांबा घेतलेला आहे, अशा झाडाजवळ येऊन इतर मधमाश्यांना नृत्याच्या माध्यमातून माहिती देतात. सर्वेक्षण करून आलेल्या सर्व मधमाश्या विविध प्रकारे आपल्या वसाहतीमधील मधमाश्यांना संदेश देतात. शेवटी एकत्रित निर्णय घेऊन वसाहत स्थापन करण्याची जागा ठरविली जाते. जुन्या वसाहतीमधून उठाव केल्यानंतर सर्वसाधारणपणे २४ ते ४८ तासांमध्ये नवीन वसाहतीची जागा निश्चित केली जाते. खरं तर मधमाश्यांची जुन्या वसाहतीतून उठाव करून नवी वसाहत तयार करण्याची जी कामगिरी आहे, ती नक्कीच वाखाणण्यासारखी आणि मानवाने शिकण्यासारखी आहे. वेगळे होताना वडिलोपार्जित प्रॉपर्टीवरून हाणामाऱ्या, भांडणे करून आहे त्या प्रॉपर्टीची विल्हेवाट लावणाऱ्या बुद्धिमान मनुष्याने खरं तर मधमाशीचा उठाव आणि त्यातून तयार झालेली नवनिर्मिती (आणि तीही स्वतःच्या कष्टाने) यांचा विचार केला तर फायदा होईल.

(सौजन्य : 'पूर्वा कृषिदूत' परिवार) ■

मधाचा फेसमास्क

मध म्हटले की गोड, चिकट तसेच फक्त खाण्यासाठी, आयुर्वेदिक औषधी गुणधर्म असलेला पदार्थ एवढेच आपल्याला माहिती असते. मात्र त्याहून अधिक मधामध्ये त्वचेला लाभदायक असे सर्वोत्तम गुणधर्म असतात, त्यात शक्तिशाली अँटिऑक्सिडंट्स आणि एन्झाईम्स असतात हे आपल्याला फारसे ठावूक नसते. तसेच त्वचेला उत्तम मॉईश्चरायझिंग (नैसर्गिक ओलावा) करणारे गुणधर्मही त्यात असतात. मध हा शरीराची आतून व बाहेरून एक प्रकारची

सौम्य स्वच्छता देखील करत असतो. तसेच सध्या बाजारामध्ये मिळणाऱ्या कॉस्मेटिक उत्पादनांप्रमाणे तो तुमच्या त्वचेचा नैसर्गिक ओलावा काढून टाकत नाही. सोरायसिस किंवा गजकर्णसारख्या त्वचेच्या गंभीर समस्यांवर देखील मधाचा फायदा होऊ शकतो!

आपल्या शरीराची त्वचा जास्त करून पुढील प्रकारची असते- कोरडी त्वचा, तेलकट त्वचा आणि तिसरा प्रकार विशेषतः डागदार, काळे व्रण असलेली त्वचा. या सर्व प्रकारच्या त्वचांच्या समस्या दूर करण्यासाठी मध चांगला आहे. त्वचेचा ओलावा टिकून राहण्यासाठी तसेच सर्वोत्तम परिणामांसाठी नियमित स्किनकेअर दिनचर्येचा भाग म्हणून आठवड्यातून एकदा मधापासून तयार केलेल्या फेसमास्कचा नक्की वापर करावा.

तेजा घोरपडे

मधमाशी पालन प्रशिक्षक
(मो.नं. ९६२३४२७००८)

संजय घोरपडे

पर्यावरण- परागीभवन विशेषज्ञ
मु.पो. रेंदाळ, ता. हातकणंगले, जि. कोल्हापूर

मधापासून फेसमास्क बनवण्याची प्रक्रिया

फेसमास्क बनवण्यासाठी योग्य प्रकारच्या, स्वच्छ भांड्याचा वापर करावा. त्वचा स्वच्छ करण्यासाठी नैसर्गिक गोष्टींपासून बनवलेला फेसमास्क लावणे केव्हाही चांगले असते. मधापासून बनवलेले फेसमास्क हे फेस स्क्रब नाही, म्हणून ते हळूवारपणे तुमच्या बोट्यांच्या टोकांवर घ्या आणि चेहऱ्यावर त्याचा लेप लावा. तो तुमच्या त्वचेवर घासण्याची गरज नाही.

तुमच्या डोळ्यांच्या आजूबाजूचा भाग टाळा कारण मध तुमच्या डोळ्यात गेल्यास जळजळ होऊ शकते.

कोरड्या त्वचेसाठी हनी फेसमास्क

- * २ चमचे मध
- * १ ताज्या अँव्होकॅडोचा १ चतुर्थांश भाग
- * २ चमचे ग्राऊंड बदाम

तेलकट त्वचेसाठी हनी फेसमास्क

- * १ चमचा मध
- * १ चमचा हिरवी चिकणमाती (फ्रेंच क्ले)
- * १ चमचा सफरचंद सायडर व्हिनेगर

स्पाॅट्स आणि मुरुमांसाठी मध फेसमास्क

- * २ चमचे मध
- * २ चमचे बेकिंग सोडा

हा फेसमास्क त्वचेवरचे डाग इ. समस्या असलेल्यांसाठी आहे आणि दीर्घकालीन मुरुमांच्या समस्येवर नियंत्रण ठेवण्यास मदत करू शकतो. बेकिंग सोड्यामध्ये दाहविरोधी आणि बॅक्टेरियाच्या वाढीस प्रतिबंध करणारा गुणधर्म असतो. ■